

הלכות בשר בחלב

שאלות ותשובות

איזה בשר ואיזה חלב, ובמה
נאסרו, ומהו דרך בישול

באיזה בשר ובאיזה חלב, ומהו האסור, ודרך בישול, ומתי יש איסור מראית עין

שאלות בענין איזה בשר, ואיזה חלב

(א) באיזה סוג בשר יש איסור דאורייתא בבישולו עם חלב, ובאיזה סוג יש איסור דרבנן? (ב) וכן מאיזה סוג בא החלב שממנה נעשה בשר בחלב דאורייתא, ומאיזה נעשה בשר בחלב מדרבנן? (ג) ואיזה סוג בשר בחלב שהוא מותר לגמרי, ומאיזה סוג חלב שהוא מותר לגמרי עם בשר (במקום שאין מראית עין)? 1.....

(ב) בשר בהמה טהורה שנתבשל בחלב בהמה טמאה, והחתיכת בשר היא חתיכה הראויה להתכבד, ונתערב בששים חתיכות אחרות של היתר, האם הוא בטל או לא? 7.....

(ג) האם יש איסור לבשל בשר מבהמה טהורה והיא נבילה עם חלב, וכן האם יש איסור בישול חלב מבהמה טהורה טריפה עם בשר? 9.....

(ד) משחה שנעשתה מחלב (תרבא) שנתבשלה בחלב, האם מותר ליהנות ממנה? ... 10

שאלות בענין מה מהו האסור בבשר בחלב (בישול, אכילה, הנאה)

(ה) בשר בחלב דאורייתא נאסר בבישול, ובאכילה, ובהנאה. האם מותר לאוכלו שלא כדרך אכילה לצורך רפואה, כגון שנתבאר שתרופה שנמצא בתוך קפסולה (שהיא נעשתה מדבר שאינו מאכל, ובתוך הקסולה נמצא התרופה) שבולע חולה שאין בו סכנה, והתרופה יש בה בשר בחלב דאורייתא? 11.....

(ו) האם מותר לבשל בשר חיה או בשר עוף, בתוך חלב, וכן האם מותר להנות מבשר בחלב שנעשתה מבשר מינים הנ"ל? 12.....

(ז) האם מותר לבשל בכל אופן שנגדר ל"שלא כדרך בישול", כגון בדרך כבישה בחלב (ויתבאר פרטיה לקמן בע"ה), בחלב בהמה טהורה, והאם מותר להנות ממנו? 13.....

(ח) האם מותר לבשל דם בחלב, או בשר בהמה טהורה במי מי חלב, או בחלב מתה? 13.....

שאלות בדרך בישול אסרה תורה

(ט) האם כבוש או מלוח נחשב לדרך בישול? 15.....

(ט) האם צלי נחשב לדרך בישול? 16.....

- 16..... האם טיגון נחשב לדרך בישול?
- 17..... האם מעושן נחשב לדרך בישול?
- 18..... האם בישול בחמי טבריה נחשב לדרך בישול?

שאלות במראית עין

- 19..... האם יש מראית עין לאכול בשר שנתבשל בחלב שקדים?
- יד) האם יש מראית עין לאכול בשר שנשרה בחלב שקדים, או עוף שנתבשל בחלב שקדים? 20.....
- 21..... האם יש מראיה עין בעוף שנשרה בחלב שקדים?
- 21..... האם יש מראית עין בבישול בשר בחלב שקדים?
- יח) בכל שאלה במראית עין שהמדובר הוא מראית עין אטו בשר בחלב דרבנן, האם קיים האיסור בתוך ביתו, או רק בסעודות גדולות שמחוץ לבית? 23.....
- יט) האם יש מראית עין במקום שנפוץ השתמשות בחלב שקדים באותו מקום? 23.....
-

שאלות ותשובות
בהלכות בשר בחלב
באיזה בשר ובאיזה חלב, ומהו האסור, ודרך בישול, ומתי יש איסור מראית עין

שאלות בענין איזה בשר, ואיזה חלב

(א) באיזה סוג בשר יש איסור דאורייתא בבישולו עם חלב, ובאיזה סוג יש איסור דרבנן? (ב) וכן מאיזה סוג בא החלב שממנה נעשה בשר בחלב דאורייתא, ומאיזה נעשה בשר בחלב מדרבנן? (ג) ואיזה סוג בשר בחלב שהוא מותר לגמרי, ומאיזה סוג חלב שהוא מותר לגמרי עם בשר (במקום שאין מראית עין)?

הדין

(א) בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסורים מדאורייתא, בבישול, ובאכילה, ובהנאה. בשר עוף וחיה בחלב אסורים רק מדרבנן, ובמה נאסרו מדרבנן, יתבאר לקמן בע"ה.

(ב) כדין הבשר כך הדין של החלב. כנ"ל חלב מהבמה טהורה עם בשר בהמה טהורה, אסורים מדאורייתא בבישול, באכילה ובהנאה. ולא משנה מאיזה סוג בהמה בא הבשר ומאיזה סוג בהמה בא החלב, עדיין אסורים מדאורייתא, בבישול, באכילה, ובהנאה. וחלב מחיה אף עם בשר מבהמה טהורה רק אסורים מדרבנן.

(ג) בשר חגבים ודגים עם חלב מותר לגמרי, בין בבישול, בין באכילה, ובין בהנאה. והיתרם באכילה הוא בין מצד איסור בשר בחלב, ובין מצד איסור סכנה. וחלב אשה עם בשר גם מותר לגמרי בין בבישול, בין באכילה, ובין בהנאה. אלא שיהיה מקרים שיהיה אסורים משום מראית עין, אבל במקום שאין מראית עין, אין בהם שום איסור.

הטעם

(א) כתוב בתורה שלש פעמים, לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות פרק כ"ג פסוק י"ט), פרק ל"ד פסוק כ"ו, דברים י"ד פסוק כ"א). ופירשו בגמ' שהפירוש של גדי הוא כולל כל בהמות. יש הסוברים שכיון שבפסוק שבדברים בתחילת אותו פסוק, נאמר גם איסור נבילה, אם כן יש היקש בין נבילה ובין בשר בחלב. ומזה נלמד שכל מה שנאסר בנבילה נאסר גם בבשר בחלב. וממילא אף חיה ועוף בכלל האיסור שיש בהם איסור נבילה. ואף בהמה טמאה צריך להיות אסור מטעם ההיקש, אלא שמעטו חד מהגדי המיותרים, ושני הגדיים האחרים דורשים בענין אחר. ויש חולקים וסוברים שמשני הגדיים האחרים נתמעטו גם עוף וחיה. ויש מפרשים שחולקים על הלימוד של ההיקש, שאי אפשר ללמוד מההיקש שבא לומר כל מה שנאסר בנבילה אסור בבשר בחלב, שזה מוציא הפסוק שאוסר גדי ממשמעותה לגמרי. ולכן אין לי אלא גדי, שפירשו כנ"ל כל בהמות. אבל עוף, וחיה, שאינו בהמה לא, וכן בהמה טמאה שאינו דומה לגדי שהוא בהמה טהורה לא. ויש מפרשים שלומדים זה

מהשלשה גדיים, גדי ולא עוף, גדי ולא חיה – שלא נאמר חיה בכלל בהמה, גדי ולא בהמה טמאה – שלא נאמר מה לי בהמה טמאה ומה לי בהמה טהורה.

היוצא שיש מחלקות תנאים ואמוראים אם דורשים הפסוק לאסור בהמה חיה ועוף, או רק בהמה, ולא חיה ועוף. להלכה הכריעו כמעט כל הפוסקים כדברי האומרים שחיה ועוף אינם בכלל האיסור מדאורייתא. אבל לכולי עלמא פוסקים שחיה ועוף אסורים על כל פנים מדרבנן (על כל פנים באכילה, ואם אסורים גם בבישול והנאה יבואר לקמן בע"ה), ולכן כתבתי שרק בהמה טהורה אסורה מן התורה, אבל חיה ועוף רק אסורים מדרבנן. ואף שיש שני גדולי הפוסקים שמחמירים או חוששים שעוף וחיה דאורייתא, נראה שבטלה דעתם בדעת כמעט כל הפוסקים.

והטעם שגזרו חכמים על חיה ועוף, גזירה שלא יבואו לאכול בשר בחלב האסור מדאורייתא. ויש מי שפירש שגזרו כיון שהתורה רק אסרה גדי ורק מדרשה דורשים שכולל אף שאר בשר בהמה טהורה, אם כן אם יתירו אלו, יבואו גם לטעות שרק גדי אסור.

(ב) מדכתב בחלב אמו, מבואר שהחלב האסור בא מאותו סוג בשר שהוא אמו. וכיון שנתבאר שהאמו שבפסוק הוא גדי, וכבר נתבאר שגדי כוונתו לכל בהמה טהורה, אם כן חלב האסור הוא כל חלב בהמה טהורה עם אמו שהוא גם בשר בהמה טהורה. ומדכתב בחלב אמו יתירה דרשינן שלא צריך בדיוק אמו, זאת אומרת אותו סוג בהמה טהורה שבא ממנו החלב. אלא מאיזה בהמה טהורה שיהיה, שהוא נכלל במילת גדי אסור עם חלב של איזה סוג ממיני בהמה טהורה, משום בשר בחלב.

(ג) בשר חגבים ודגים, וחלב אשה, אינם אסורים מדאורייתא דאינם בשר וחלב של בהמה טהורה. ואף מדרבנן לא גזרו, נראה משום דאינם דומים כלל לבשר בהמה כלל, ולכן לא חששו לגזור לאסור אלו כדי שלא יבואו לידי איסור דאורייתא. וגם לא יבואו לטעות ולומר שאם אלו מותרים, זה ראייה שגדי שבפסוק הוא גדי דוקא, שלא יבואו להקיש בין אלו לפירוש של גדי, שאינם דומים לו כלל.

המקור

סוג הבשר האסור מדאורייתא, ומדרבנן, והמותר, במקום אחר הארכתני בדין זה, ולכן כאן אקצר ואסמוך על מה שכתבתי כבר שם.

הסוגיא

הרבה סוגיות דנים על שאלה זו. ואלו מהם:

א. המשנה השנית בדף קיג. ג' שיטות תנא קמא בהמה טהורה וחלב טהורה אסורה, טמאה בטהורה מותרת. רבי עקיבא דורש ג' גדי להוציא חיה, עוף, וטמאה. ר' יוסי הגלילי שדורש היקש לנבילה, כל שבנבילה הוא בכלל בשר בחלב. אבל מוציא עוף שאינו בכלל חלב אם, הא חיה נשאר באיסור. ולקמן יבואר שיש דיון אי ר"ע בא לחלוק על ת"ק או לפרש שיטתם.

ב. ובגמ' שם שואלת מנא הני מילי, שכל בהמה טהורה במשמעות גדי, ומביא דרשת ר' אלעזר, שכל היכא שכתב גדי ולא גדי עזים הכוונה לגדי פרה ורחל, דהיינו לכל בהמה טהורה.

ג. ושמואל שם עמוד ב דורש הג' גדיים אחרת מר' עקיבא, ולמסקנא חד גדי לרבות נבילה בחלב (ואיסור חל על איסור), חד לרבות שליל, וחד למעט טמאה. אם כן דרש דלא כר"ע, ובפשטות משום דלא סבר כוותיה, אולם אף בזה יש דיון.

ד. רב אמי ורב אסי שם, אתמר, המבשל חלב בחלב, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר לוקה, וחד אמר אינו לוקה. הגמ' מפרשת ששניהם סוברים אין איסור חל על איסור, ושלש לשונות בשיטתם. או שנחלקו אי נימא שאין לוקים אכילה, והוא הדין על הבישול, או אי נימא שלוקין על הבישול והוא הדין על האכילה, או שלא נחלקו, שניהם סברו שלוקין על בישול ולא על אכילה. אם כן שפיר יכולים לדרוש הג' גדיים כמו ר' עקיבא, חוץ מלהוציא טמאה, שלשון הראשון למאן דאמר שאין לוקים גם על הבישול לא צריך להוציא טמאה, שכבר ידענו שאינו בכלל שאין איסור חל על איסור.

ה. שם קטז. הגמ' מפרשת איך ר"ע דרש הדרשות של שמאול, קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור. חלב ומתה, לא צריכי קרא. שליל, גדי מעליא הוא. אייתרו להו כולהו, פרט לחיה ועוף ולבהמה טמאה. אבל בפשטות לא מפרשת איך שמאול דרש דרשותיו של ר"ע.

ו. משנה ריש פירקין דף קג:, כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים, ומדייקת הגמ' שזה דלא כר"ע, אבל הדין של הסיפא כמו ר"ע. ומתרץ רב אשי, כולה ר"ע היא, והכי קאמר, כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים, שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

ז. שם קד. המשנה שם אוסרת להעלות כל בשר חוץ מדגים וחגבים עם הגבינה על השולחן. רב יוסף מדייק מזה שהמשנה סוברת בשר עוף דאורייתא, דאי לא הוי גזירה לגזירה. ומדחה דבריו אביי, ורב ששת, ומפרשים שהוא גזירה שמא יעלה בשר בהמה באילפס על השולחן. ואם העלו, כבר יבואו לאכול, ולא נחשב לגזירה נפרדת.

ח. משנה ראשונה בדף קיג., המעלה את העוף עם הגבינה על השולחן אינו עובר בלא תעשה. גמ' הא אוכלו, עובר בלא תעשה. שמע מינה, בשר עוף בחלב דאורייתא. אימא, המעלה את העוף עם הגבינה על השולחן אינו בא לידי לא תעשה. יש לדון אם שאלת הגמ' הוא בלשון תימה, ותירוץ הגמ' הוא היותר פשוטא לגמ', וסתמא דגמ' שאינו אסור מדאורייתא. או להיפך שסתמא דגמ' סוברת שיש לדייק מהמשנה שהוא דאורייתא, ורק מדחה שאין ראייה.

הראשונים

רש"י – שיטתו לא מבורר איך סבר להלכה. ונראה שיש לדייק ממה שפירש בשיטת רב אמי ורב אסי שידרשו הג' גדיים, דלא כר' עקיבא, אלא חד לגופיה, חד לרבות שליל, וחד להוציא שליא. ובשלמא אי סבר שהלכה כתנא קמא, ופליגי על ר"ע, ניחא, שלמה יפרש שיטתם דלא אליבא דהילכתא. אבל אי סבר שהלכה כר"ע, למה לא יפרשם כדפירש, חד להוציא חיה, וחד להוציא עוף.

ובמקום אחר הארכתני לבאר שעל פי איך שרש"י פירש במשנה שיטת ר"ע בג' גדי יוצא לכאורה שהסתמא דגמ' שמקשה מנא הני מילי אתי כמו ר"ע ולא כמו התנא

קמא. אבל אין בזה כדי הכרעה מהו שיטת רש"י, שמיד אחר כך הגמ' מביא שיטת שמאול שנראה שהוא דלא כר"ע. ועוד צריך לישוב מה שכתב רש"י על שיטת שמאול עם מה שפירש במשנה. אם כן אין בזה כדי הכרעה, ושכנו לראייתנו שבהמשך הגמ' כשמביא דברי רב אמי ורב אסי, רש"י פירשם אליבא דת"ק ודלא כר"ע, וכנ"ל.

אמנם האורך מש"ך כתב ששיטת רש"י כמו רבי עקיבא, ממה שפירש בחומש. וכוונתו שכך פירש"י רש"י בפרשת ראה. אבל לכאורה קצת תמוה לתקוע שיטת רש"י בהלכה ממה שפירש בחומש. ועוד צ"ע שבכ"י תשא מביא רש"י דרשת ר' יוסי הגללי חלב אם פרט לעוף. וצריך לומר שהש"ך סבר שפשוט שלא היה פוסק כמו ר' יוסי הגללי שהוא דעת יחיד, ועל כרחק העיקר כדפירש בפרשת ראה. וגם הש"ך רק צירף שיטתו בין ההרבה שיטות שהביא שם שסוברי הכי, לכן כתב שיש איזה קצת ראייה שגם סבר רש"י הכי ממה שפירש בחומש, וצ"ע.

תוס' – יש כמה תוס' בענין זה. התוס' בדף קיג. ד"ה בשר בהמה, פירש שהתנא קמא פליג על רבי עקיבא, שהם סוברים כההיקש כל שהוא בנבילה, וממילא אף עוף וחיה אסורים. ולא דרשי הב' גדי כמו ר"ע. ומזה דייק הב"ח יו"ד פ"ז ס"ק ב', שסברו התוס' כתנא קמא, שהלכה כמותם כנגד ר"ע. אבל כבר דחו דבריו, האורך מש"ך שם ריש הסימן, והפרי חדש שם ס"ק ו' שאין מזה ראייה, שהשרשב"א בחידושו, ותורת הבית בית ג' שער ד', כבר דחה ראייה זו, מדסוגית הש"ס כמו ר"ע, וכמו שסבר רב אשי לפרש המשנה הראשונה כמו ר"ע. אם כן אף אם התנא קמא פליג, כבר הכריע הש"ס כר"ע.

וכן התוס' ביצה דף ו: ד"ה ביצים, כתבו מפורש שבשר עוף בחלב דרבנן. וכן כתבו התוס' כן בחולין דף נח. ד"ה ושיון, בשם הבה"ג. שם ושם כתבו גם כן לתרץ למה ביצת נבילה אסורה, וביצה מותר בחלב, לזה פירשו משום, דעוף בחלב דרבנן. ובתוס' חולין אחר תירוץ הבה"ג, הביאו עוד תירוץ שלפיהם אין צריך לומר כן.

בתוס' דף קא: ד"ה רבי עקיבא, מפרשים הגמ' הנ"ל בדף קטז: שבאמת הגמ' מקשה על שמאול איך דורש דרשותיו של ר"ע, ועל זה תירץ הגמ' שבאמת הוא כן דורש כמותם, ומפרש כיצד. אם כן לכאורה ודאי סתמא דש"ס שהלכה כר"ע, דאי הלכה כתנא קמא, מאי קשה על שמאול אם דרש הג' גדי אליבא דהליכתא.

אולם בתוס' דף קד: ד"ה עוף וגבינה כתבו התוס' מפורש דסברי עוף בחלב דאורייתא. ששם כתבו ששיטת אגרא שם שאומר שעוף וגבינה נאכלים באפיקורן, הוא לפי שסבר בשר עוף בחלב דרבנן, ואנן לא קיי"ל הכי.

אם כן שיטת התוס' לא ברורה כל הצורך. שיש תוספות אחת שמפורשת שסוברת בשר עוף דאורייתא, ויש תוס' אחת מפורשת שאומרת שהיא רק דרבנן, ועוד תוספות אחרים שיכולים ללמוד מהם כך.

הרי"ף – הרא"ש מדייק משני מקומות ברי"ף שהוא פוסק כמו ר"ע. חדא הרא"ש בסימן נ"א מדייק מזה שהרי"ף בדף מב: כשמביא המשנה השניה שבדף קיג. רק מביא שיטת התנא קמא ושיטת ר"ע, ואילו שיטת ר' יוסי הגללי השמיט. מזה מדייק הרא"ש שהוא משום שסבר שהלכה כר"ע. ומדלא פסק כהתנא קמא, צריך לומר

שפירש שר"ע בא לפרש דברי התנא קמא ולא לחלוק עליהם. וכן בסימן ה' הרא"ש מדייק מזה שהביא הרי"ף בדף לז. דין של אגרא, שבשר עוף בחלב נאכל באפוקרין, הוא משום שסבר שעוף בחלב הוא דרבנן.

וכן הוא משמעות דברי הר"ן שכך הבין דברי הרי"ף שכמה פעמים בפרק כתב על זה שעוף הוא רק דרבנן, אביא קצת מהם לקמן, ולא כתב שהרי"ף חולק. וכן יש להוכיח מזה שכך פסק הרמב"ם ומצאנו בפוסקים שמביאים ראיה מזה שברוב הפעמים הרמב"ם פוסק כשיטת רבו הרי"ף.

הרמב"ם – פסק מפורש בלכות מאכלות אסורות פרק ט' הלכה ד, שבשר עוף וחיה בלחב הוא רק דרבנן.

הרא"ש – גם שיטת הרא"ש בעצמו משמע שפוסק כמו שדייק מהרי"ף, שהם דרבנן, שלא כתב לחלוק על זה.

הר"ן – הר"ן מביא דברי הרמב"ן בסוגיא של אגרא, שמפרשם על פי זה שבשר עוף דרבנן. ויותר מזה נראה ראיה ברורה שכך סבר הר"ן, שעל המשנה הראשונה שבדף קיג. כתב שסתמא דגמ' שמפרשת המשנה שלא אתי לידי איסור בשר בחלב, הוא אליבא דר"ע שאין איסור דאורייתא בהם. ולעיל כתבנו שיש שני דרכים להבין תשובות הגמ', או כדחוי או שמפרשת מה שהיה סובר מן הסתם. ומפירש הר"ן שזה סתמא דגמ' משמע ודאי שסובר שהכי נקטינן.

סמ"ג וסמ"ק – בסמ"ג (לאוין ק"מ), וסמ"ק (רי"ג), מפרשים המשנה ראשונה כמו תירוץ של רב אשי, שאתי כמו ר"ע. דהיינו שכל הבשר אסור לבשר, היינו מהם מדאורייתא ומהם מדרבנן. אם כן משמע שפסקו כמו ר"ע. וכן כתב האורך מש"ך שזה שיטתם.

סיכום הראשונים – עד כאן הבאנו ששיטות הרי"ף, רמב"ם, הבה"ג, הרא"ש, ר"ן, סמ"ג, וסמ"ק, לפסוק שבשר עוף וחיה בחלב הוא רק איסור דרבנן. על זה יש להוסיף הרבה שיטת שהם, הרמב"ן (חולין דף קטז), הרשב"א בתורת הבית (שער שלישי ריש שער ד') וכן בחידושי בדף קיג, וכותב שם ושם שאף עם התנא קמא חולק אפילו הכי סוגיין דעוף דרבנן, והחינוך (מצוה קי"ג), והאור זרוע (חולין סימן תנ"ט), ועיין באורך מש"ך שמביא עוד כמה ראשונים שפוסקים הכי. ובשיטת תוס' הארכנו שאין שיטתו ברורה, שאף שבחד מקום כתב מפורש שלא קיי"ל כר"ע, במקום אחר כתב שקיי"ל כוותיה, ובמקום שלישי הביא מהבה"ג כר"ע. ובשיטת רש"י גם כן לא ברור לגמרי, שהבאנו (במקום אחר) שהראש יוסף מדייק שרש"י סובר שהם מדאורייתא, ואנחנו אף שהנחנו ראייתו בזה בצ"ע, הבאנו ראיה מרש"י אחר שהכי סבר. מאידך הבאנו שהש"ך הביא מרש"י בחומש שסובר כר"ע, וגם דבריו הנחנו בצ"ע. ובשיטת המרדכי עיין באורך מש"ך שמפרש דבריו יפה שגם הוא יסבור שהם מדרבנן.

הפוסקים

התורמת הדשן בהגהות שערי דורא סימן ע"ו אות ד', לגבי הדין של איסור לאכול חלב אחר עוף, כתב שקשה להקל נגד שיטת התוס', שכתבו להחמיר בענין אכילת חלב אחר עוף, שאף שאגרא מיקל הוא משום שפסק כר"ע, שלא קיי"ל הכי. אם כן

משמעות דבריו שהוא חושש להחמיר כשיטת התוס' שהוא שסוברים שאין הלכה כר"ע. אבל הש"ך שם ס"ק ד' כתב שעל כרחק צריך לומר שכוונתו רק לומר שקשה להקל נגד התוס' בענין אכילת חלב אחר גבינה. אבל לענין איסור עוף וזיה בחלב, אף התרומת הדשן מודה שפוסקים שהוא רק אסור מדרבנן, שבמקום אחר הביא דברי הבה"ג הנ"ל, לתרץ למה ביצה בחלב מותר, וביצת נבילה אסור, שכתב שהוא משום שעוף בחלב מדרבנן.

הים של שלמה - חולין שם סימן ה', וכן בסימן ק', פוסק שבשר חיה ועוף עם חלב הוא דאורייתא. ומאריך בראיות מהסוגיא שכך פוסקים, ובמקום אחר הארכתי לתרץ ראיותיו, וכמעט כולם הם כנגד פירוש הראשונים שעל הסוגיות. חוץ מהראיה שמביא מהתוס' דף קד. והתרומת הדשן שמביאו, ובוזה כבר תירץ הש"ך כנ"ל שאף התרומת הדשן לא סבר למעשה לפסק כההוא תוס' לענין שאלת בשר עוף בחלב שהוא דאורייתא.

הב"ח - שם ס"ק ב' גם מביא שיש מקום לחוש שלא לבשל ולהנות מבשר חיה ועוף בחלב, מחמת מה שכתב התרומת הדשן בהגהות שערי דורא. ובאמת אף הב"ח עצמו מסיק שם לפסוק שהוא רק דין דרבנן. ונראה שכוונתו לומר, אף על פי כן, לגבי בישול והנאה יש לחוש ולאסרם, גם ממה שכתב התורמת הדשן, חוץ ממה שהאריך לבאר מה שהוא סובר שיש בזה איסור דרבנן. ולגבי האיסור דרבנן בבישול והנאה נכתבו לקמן בע"ה, ולגבי הראיה עצמו שיש לחוש לשיטת התרומת הדשן והתוס', הש"ך כבר השיב עליה וכנ"ל.

יתר הנושא כלים על השולחן ערוך - (הט"ז ס"ק א', הש"ך שם, והגר"א ס"ק ה', ויתר הנושא כלים), כולם פסקו כמו השולחן ערוך שהוא רק איסור דרבנן. וכן פסקו החכמת אדם סימן מ' סעיף ג, והערוך השולחן שם סעיף ט'.

וכיון שנתבאר שהכי סברו כמעט כל הראשונים בפירוש, ואין לנו אפילו שיטה אחת מבוררת שלא סוברת הכי, חוץ מתוס' אחד, וביתר תוס' סוברים להיפך, וכך העלו גדולי הפוסקים. אם כן אף שהב"ח והים של שלמה פסקו או חששו להחמיר, נראה שאין מקום להחמיר בזה כלל.

(ב) מקור הדין של איזה חלב אסור מדאורייתא, ומאיזה מדרבנן: גמ' חולין דף קיד., ובתוס' שם ד"ה בחלב פירש, שחזר בחלב אמו בא לרבות חלב מאיזה סוג שיהיה של בהמה טהורה, בבשר של איזה סוג שיהיה של בהמה טהורה. וברמב"ם שם אחר הדרשות, מפרש שלא כתב בחלב אמו, אלא שדיבר הכתוב בהוה, ואחריו נמשכו, הטור וש"ע שם בסעיף ב'. ובפתחי תשובה שם ס"ק ז', מביא מהתפארת למשה, שגם חלב חיה, אינו אסור בשר בהמה טהורה רק מדרבנן.

(ג) מקור הדין של איזה בשר וחלב מותרים אף מדרבנן: משנה ריש הפרק דף קג., רמב"ם שם הלכה ה, טור וש"ע שם סעיף ג', וד'. ולענין סכנה בבשר דגים בחלב, הב"י כתב שיש בו סכנה. אבל הדרכי משה כתב עליו שנחלפה לב"י בשר בחלב, שרק בבשר ודגים איכא סכנה. וכן כתבו שם הט"ז ס"ק ג', והש"ך ס"ק ה', וכן המ"א ריש סימן קע"ג, ופרי מגדים ביו"ד שם ושם מביא שיש מחלקים בין חלב שדוקא בו איכא סכנה, ולבין חמאה, וכן מביא הפתחי תשובה שם ס"ק ט', אבל בפתחי תשובה

מסיק, דכיון דהאידינא כולם עושים כן אף בחלב, מותר כיון דדשו ביה רבים, וכן הוא מסקנת הערוך השולחן שם סעיף ט"ו, ומסיק שם לית מאן דחש להא מילתא, ויכולים לאכול בלי שום קפידא חלילה. ולענין מתי אסורים משום מראית עין, יבואר לקמן בע"ה.

(ב) בשר בהמה טהורה שנתבשל בחלב בהמה טמאה, והחתיכת בשר היא חתיכה הראויה להתכבד, ונתערב בששים חתיכות אחרות של היתר, האם הוא בטל או לא?

הדין

החתיכה שבלעה חלב הטמאה, היא בטילה בשאר החתיכות, ומותר כולם באכילה (ופרטי הדין של יבש ביבש שבטלה כגון אם יש להחמיר ולזרוק אחד, אין כאן מקומו).

הטעם

כבר נתבאר בשאלה א', שאיסור בשר בחלב הוא דוקא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה. והכריעו הפוסקים שאם היה אחד מהם טמאה גם לא גזרו איסור דרבנן משום בשר בחלב. אם כן בנידון זה שמדובר שנבלע חלב טמאה בבשר, יש כאן רק איסור חלב טמא הבלוע בבשר כשר. והחלב הטמא שנבלע בחתיכה בודאי אינו ראוי להתכבד, והבשר היא כשרה. ובכי האי גונא שנבלע איסור בתוך חתיכה הראויה להתכבד, אינו נחשב כאיסור הראויה להתכבד שאינו בטל, ואף להסוברים חנ"ן בשאר איסורים. ולכן דין חתיכה זו שיש בו טעם חלב טמאה, דינו כתערובת יבש ביבש מין בשאינו מינו, ששאר החתיכות שנתערב בהם אינם מינם של האיסור. ודין יבש ביבש, מין בשאינו מינו, שהוא בטל בששים.

המקור

הסוגיא

במשנה חולין דף קיג. איתא, בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה, מותר לבשל, ומותר בהנאה.

הראשונים

רש"י פירש על הנ"ל, דאין בו משום בשר בחלב, כדיליף בגמרא, ובאכילה מיהא אסור, משום איסור טמאה, עכ"ל. ומשמעות דבריו אבל משום בשר בחלב אין בו איסור כלל. הרי"ף, והרא"ש, והרמב"ם, הנ"ל בשאלה א, מביאים המשנה להלכה. ז"ל הרמב"ם שם הלכה ג, אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה, מותר לבשל, ומותרת בהנייה, ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב, עכ"ל. משמעות דבריו גם כן שאין בענין זה איסור בשר בחלב, ולכן מותרים בבישול ובהנאה, ואף באכילה אינה אסורה רק משום בשר טמאה.

וז"ל הטור, אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, אינו אלא מדרבנן, ומותר בבישול ובהנאה, עכ"ל. הרי כלל בשר חיה ועוף ביחד עם בשר בהמה טמאה בחלב,

ועל שניהם כתב שאינם אסורים אלא מדרבנן באכילה, ומתורים בבישול ובהנאה אף מדרבנן. ומשמע שאיסור אכילת בשר בחלב מדרבנן, הולך אף על הבשר טמאה.

אבל דחה זאת הב"י שכתב שלשון הטור אינו מכוון, שלא היה לו לכלול דין טמאה עם דין חיה ועוף, שלא מצאנו שאסרו חכמים באיסור דרבנן על בשר טמאה בחלב, וגם לא היה להם ענין לעשות זאת כיון שהיא כבר אסורה מדאורייתא משום בשר טמאה. ומשום קושיא זאת באמת תיקן המהרש"ל הלשון והוסיף מילת "לא" כזה, אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה "לא". וזה מורה שהוא סוף הדין ההוא, ושוב ממשיך הטור בדין של חיה ועוף, ורק עליהם כתב שהם אסורים מדרבנן. והפרישה שם ס"ק ד', מביא דברי המהרש"ל לפרש דברי הטור, וכן בדרישה שם ס"ק ב' מביא דבריו, ושוב כותב שאפשר ליישב בדוחק גירסתנו כמו שפירש הב"ח המובא לקמן. אבל מסיק שעדיין קשה שלא מצינו בשום מקום שגזרו זאת, אם כן נראה שמסקנתו כמו שפירש בפרישה, כמו המהרש"ל.

אבל הב"ח שם ס"ק א' שם חולק וסובר שבדוקא כתב כן הטור, שסובר שגזרו איסור אכילה מדרבנן אף על בשר בחלב שנעשה מטמאה בטהורה. והנפקא מיניה בזה שהוא אסור מדרבנן משום בשר בחלב, משום שאז לכולי עלמא אמרינן חנ"ן, ואם נתערב שוב צריך ששים כנגד החתיכה בשר והחלב שנתערב בה. וכן נפקא מיניה לענין חתיכה הראויה להתכבד, שאם נתערב בחתיכת בשר טהורה הראויה להתכבד, חלב טמאה, כוון שנעשה בשר בחלב מדרבנן, הוי האיסור עצמו חתיכה הראויה להתכבד ואינה בטילה. אבל אילו לא היה אסור מדרבנן משום בשר בחלב, אז רק היה בלוע חלב טמא בתוך הבשר הכשר, והחלב בעצמו בודאי אינו ראויה להתכבד. וגם חתיכה הבלועה מאיסור אינו נחשב כחתיכה הראויה להתכבד של איסור.

הפוסקים

השולחן ערוך שם סעיף ג' פסק הדין כמו שפירש בב"י, ששינה לשון הטור והפריד דין טמאה בטהרה, ודין חיה ועוף לשנים. ובדין טמאה בטהרה פסק שמתרים בבישול והנאה. ובחיה ועוף פסק שמתרים בבישול והנאה אבל אסורים מדרבנן.

כנ"ל הב"ח פסק שיש איסור בשר בחלב מדרבנן, ושגם הדרישה עלה בדעתו לומר זאת, אבל יותר נראה שדעת הדרישה כמו הב"י והמהרש"ל. ויתר הפוסקים כולם חולקים על הב"ח וסוברים כמו הב"י שלא מצאנו שגזרו חכמים איסור בשר בחלב בענין זה, ולא היה להם סיבה לגזור זאת. מהם הט"ז ס"ק ב', והש"ך ג', וכן הפרי מגדים עליהם משמע שמסכים לדבריהם, והפרי חדש ס"ק ה'. וכן החכמת אדם כלל מ' סעיף ג', וכן הערוך השולחן שם סעיף י"ג.

ולכן בנידון זה שמדובר שהבשר הוא כשר, והיא הראויה להתכבד, והאיסור שהוא החלב הטמא אינו ראויה להתכבד. ולפי הכרעת הפוסקים לא נעשה איסור בשר בחלב לאוסרו באכילה אף מדרבנן. וממילא אין האיסור חתיכה הראויה להתכבד אלא רק בלועה באיסור, ובענין זה היא בטילה כדאיתא בסימן ק"א סעיף ב'. ולכאורה הוי כדין ביטול יבש ביבש מין בשאינו מינו, שהבשר הכשר שנתערב בהם הוי אינו מינו של החלב הטמא. ודין יבש ביבש מין בשאינו מינו באיסור דאורייתא, שהוא בטל בששים, כמו שבמבואר בסימן ק"ט סעיף א' ברמ"א, ובש"ך שם.

ועיין גם בסימן ס"ט סעיף י"ח, לענין חתיכת בשר שלא נמלח שנתבשל ונתערב באחרות שבטל ברוב כדין יבש ביבש. ובש"ך שם ס"ק נ"ז, שהשיג שהוי יבש ביבש מין בשאינו מינו. ועיין גם במה שהשיגו על הש"ך הנ"ל בסימן ס"ט, בנו בהגהה בנקודת הכסף, והדגול מרבבה, מחמת דם שבישלו דרבנן, ולכן סגי ברוב. אם כן משמע כאן שהוי איסור דאורייתא צריך ששים אף נגד החתיכה. ועיין גם בפתחי תשובה בסימן ק"א ס"ק ג', לגבי בליעות בשר בחלב שנבלעו בקרעפליך, ונתערבו, והתיר ברוב כדין יבש ביבש. וכתב שאין לומר צריך ס' כדין מין בשאינו מינו, שהנידון היה בבשר עוף בחלב שהוא דרבנן, והש"ך היקל שם שבאיסור דרבנן אף יבש ביבש אין צריך ששים. ומשמע הא אם היה בלוע מאיסור דאורייתא היה צריך ששים נגד הקרעפליך, ולא היה די בששים נגד האיסור הבלוע.

אמנם עיין בפרי מגדים במש"ז סימן ק"ט ס"ק ב', שפוסק כי האי גוונא שבלע היתר איסור, ונתערב, שרק צריך ששים כנגד האיסור, לא כנגד כל החתיכה שבלע האיסור. וכוותיה מסתברא, שכל הדין שצריך ששים הוא משום שמא יבא לבשלם ויהיה אסור מדאורייתא, אם כן אף אם חנ"ן בשאר איסורים הרי טעם החתיכה הנאסרה הוא שווה לטעם האחרים, וטעם האיסור עצמו בטל בששים. לכן עדיין צ"ע בזה אם צריך ששים נגד החלב הנבלע, או ששים נגד כל החתיכה, ואין כאן מקומו. ובנידון השאלה שיש ששים נגד אותה חתיכה בודאי היא בטילה ומותרת.

ג) האם יש איסור לבשל בשר מבהמה טהורה והיא נבילה עם חלב, וכן האם יש איסור בישול חלב מבהמה טהורה טריפה עם בשר?

הדין

יש איסור דאורייתא לבשל בשר בהמה טהורה עם חלב, אף אם הבשר בהמה טהורה היא כבר אסורה מחמת שהיא נבילה, או טריפה. וכן אף אם החלב היא כבר אסורה מחמת שהיא באה מבהמה שהיא טריפה.

הטעם

כנ"ל איסור בשר בחלב היא נאמרה לגבי בשר שהיא מבהמה טהורה, ומחלב מבהמה טהורה, ולכן בנידון זה קיים איסור דאורייתא. ואף שהבשר או החלב או שניהם כבר אסורים, וקיי"ל אין איסור חל על איסור. כאן שמדובר לגבי האיסור בישול, ולגבי בישול אין הבשר נבילה, או החלב מטריפה כבר עומדים באיסור בישול, ולכן חל עליהם איסור בישול לבשלם יחד.

המקור

לגבי בשר נבילה, גמ' חולין דף קיג:, ופסק הרמב"ם שם הלכה כרב אמי ורב אסי, וכלישנא בתרא בגמ' שם קיד., שסברו שניהם שעל בישול בשר נבילה בחלב לקי, שאין בהם איסור כבר, ועל האכילה לא לקי מחמת בשר בחלב, שהם כבר אסורים, ואין איסור חל על איסור. ומובא דברי הרמב"ם בדגול מרבבה שם על סעיף ג', וכן בגליון מהרש"א ו', ורע"א על סעיף ו' (שדוקא חלב מתה פטור, אבל בשר מתה חייב), ופתחי תשובה ס"ק ו'.

ולגבי חלב טריפה עיין בשפתי דעת ס"ק ט"ז, מביא מהאיסור והיתר שחלב טריפה אוסר בשר מדאורייתא, דנהי שאין טריפה מתעברת ויולדת, יולדת אם היא כבר מעוברת, ושפיר נקרא ראויה להיות אם. ופירש הפרי מגדים דבריו שאוסר בהנאה, וממילא פשוט דהוא הדין שיש איסור דאורייתא לבשרם. וכן פסק הערוך השולחן שם סעיף י"ב, בין לגבי הבשר ובין לגבי החלב.

וברע"א איגר על סעיף ו' שם, מביא האיסור והיתר והפרי מגדים, וכותב עליו שאם כן אם היתה טריפה מעיקרא באמת לא היתה ראויה מעולם להתעבר ולהוליד, ולא להניק אחרים. ולפני זה הסתפק מעצמו בטריפה שאף שאינה מתעברת ויולדת, מכל מקום יכולה להתעבר אף שלא תלד. ומביא קצת ראיה שגם זה נקרא בשם אם, וכותב גם דרך שיש לדחות ראייתו. וממשיך שאחר כך ראה האיסור והיתר והפרי מגדים, ושלפי דבריהם יצא שאם היתה טריפה מעיקרא באמת לא היה אוסר חלבה, כנ"ל. ומסיק הרע"א על כל זה וצ"ע, ולכאורה כוונתו שעדיין יש להסתפק לפי סברתו הראשונה לומר שחלבה יאסור בבשר. אם כן כיון שאין לנו ראיה ברורה להקל וספק תורה יש להחמיר.

(ד) משחה שנעשתה מחלב (תרבא) שנתבשלה בחלב, האם מותר ליהנות ממנה?

הדין

יש מחלוקת הפוסקים אי יש איסור דאורייתא ליהנות ממשחה זו שנעשה מתרבא שנתבשלה בחלב, ולכן יש להחמיר ולא ליהנות ממנה.

הטעם

טעם האוסרים הוא משום שאף שאיסור אכילה אינה חלה על תרבא בחלב, מחמת שאין איסור חל על איסור, אבל איסור הנאה שפיר חלה עליו. שאין תרבא אוסר בהנאה, וכמו שחלה עליו איסור בישול מאותו טעם. וטעם המקילים הוא שכיון שאיסור אכילה אינו חל, ממילא גם איסור הנאה אינה חל. שסוברים שאיסור הנאה ואיסור אכילה שיש בבשר בחלב, אף שנלמדים משני פסוקים, באמת חד איסור אית בהו, והוא איסור הנאה, אלא שאכילה הוא חד מהדרכים להנות ממנו. ובדרך כלל כשהתורה אוסרת איסור באכילה ובהנאה היא כותבת לא תאכלו ממנו, ואנן מפרשים שכלול בזה גם איסור להנות, אי לא שיש איזה מיעוט למעט הנאה. אם כן גם כאן אף שנכתב פסוק בנפרד לאיסור הנאה, הוא רק משום שהתורה לא רצתה לכתוב לא תאכל (כיון שיש איסור אף שלא כדרך אכילה), ולכן היה צריך לבאר שגם הנאה בכלל. אבל אחר שביארה זאת, גם איסור בשר בחלב חוזרת לאותו כלל שאיסור אכילה ואיסור הנאה אותו איסור. וכיון שאין איסור אכילה חל עליו, ממילא שאין איסור הנאה חלה עליה גם כן.

עוד יש שמפרש טעם האיסור הוא משום שהוא נלמד מהפסוק של לא תאכלו כל נבילה, הנאמר בפסוק שאית בסופו איסור בשר בחלב. ויש שדרשו בגמ' שמשום הוא שלומדים שבשר בחלב הוא אוסר בהנאה. שכוונת הפסוק לומר שאסור לבשל הנבילה בחלב ולמכרו לגוי. אם כן לפי דרשה זו בודאי רואים שיש איסור הנאה אף על נבילה בחלב, והוא הדין לתרבא בחלב. ואף שלא מבאים הפוסקים דרשה זו

למקור של איסור הנאה, אלא מביאים שהוא מג' פעמים שאסרה תורה בשר בחלב, חד לאסור בהנאה. סובר שיטה זו שאין זה מחמת שסוברים הפוסקים שאינו להלכה אלא משמעות דורשין איכא בינייהו, אבל שתי הדרשות אליבא דהלכתא.

המקור

עיין מקור לשאלה ג', שם מבואר שפסק הרמב"ם שלוקין בישול בשר בהמה טהורה נבילה בחלב, אבל אין לוקין על אכילה דאין איסור חל על איסור. אבל אם לוקין על הנאה לא ביאר שם הרמב"ם. אבל בפירוש משניות כריתות פרק ג' משנה ד' בנקודה נפלאה שכותב שם ביאר דינו שגם אינו אסור בהנאה. ומביא דבריו הדגול מרבבה שם על סעיף ג' להלכה ומסיק שהסומך על הרמב"ם במקום הפסד לא הפסיד. אבל הפרי מגדים בשפתי דעת ס"ק ט"ז הנ"ל, מדייק מלשון האיסור והיתר שחלב טריפה בבשר אוסר, דהיינו שהיא אוסרה בהנאה, ומסיק ומינה, בשר נבילה וטריפה בחלב. וכן הפרי מגדים בפתיחה לבשר בחלב מביא שכך הוא משמעות הרשב"א בתורת הבית. ושם כותב שיש גם דרך לפרש הרמב"ם בפירוש המשניות שלא יחלוק גם כן. וכן הבית הלל שם פסוק שהוא אסור בהנאה והוא למדו מהפסוק של תנא דבי ר' אליעזר שגמ' שם דף קטו:, שלמדו מלא תאכלו כל נבילה שבתחילת הפסוק של בשר בחלב, הבאתי פירושו "בטעם".

הפתחי תשובה שם ס"ק ו' מביא דברי הדגול מרבבה, ודברי הפרי מגדים בפתחיה שחולק עליו, ומביא עוד שכן החתם סופר בתשובה מביא שהמעיל צדקה בספרו כנפי יונה גם חולק על הדגול מרבבה, ומסיק החתם סופר שהוא בעצמו פוסק לאסור, אבל המורה כהדגול מרבבה אין מזחיחים אותו. ועל זה הפתחי תשובה מסיק שכן משמע בהרבה גדולי אחרונים. מאידך הערוך השולחן שם סעיף י"ב פוסק להקל בפשיטות כמו הפירוש משניות לרמב"ם, ומפרש שם דבריו. אם כן נידון זה שיש במשחה חלב שנתבשל בחלב, במחלוקת תלויה. וכיון שהשאלה היא אם יש איסור דאורייתא, ודאי נראה שיש להחמיר, ובפרט שרבים המחמירים.

שאלות בענין מהו האסור בבשר בחלב (בישול, אכילה, הנאה)

(ה) בשר בחלב דאורייתא נאסר בבישול, ובאכילה, ובהנאה. האם מותר לאוכלו שלא כדרך אכילה לצורך רפואה, כגון שנתבאר שתרופה שנמצא בתוך קפסולה (שהיא נעשתה מדבר שאינו מאכל, ובתוך הקסולה נמצא התרופה) שבולע חולה שאין בו סכנה, והתרופה יש בה בשר בחלב דאורייתא?

הדין

אסור לחולה שאין בו סכנה לבלוע כדור זה שיש בו בשר בחלב דאורייתא.

הטעם

כיון שהתורה אסרה בשר בחלב בלשון לא תבשל, ולא בלשון לא תאכל, אף שלא כדרך אכילה אסרה תורה.

המקור

רמב"ם שם הלכה א', ומביאו הפתחי תשובה שם ס"ק א', וכן הערוך השולחן סעיף ג'.

ו) האם מותר לבשל בשר חיה או בשר עוף, בתוך חלב, וכן האם מותר להנות מבשר בחלב שנעשתה מבשר מינים הנ"ל?

הדין

בשר חיה ועוף בחלב מותרים בבישול והנאה, ורק באכילה אסורים מדרבנן.

הטעם

רק גזרו חכמים שלא לאכול בשר עוף או חיה בחלב, שאכילה הוא דבר מצוי, אבל בישול שלא לצורך אכילה, וכן הנאה בלא אכילה אינם מצויים, ולכן לא גזרו בהו רבנן.

המקור

רמב"ם שם הלכה ד', וכהבנת כל הפוסקים בדבריו, ש"ך שם ס"ק ב', וכן בהארוך מש"ך ריש הסימן, ודלא כהב"ח. ובמגיד משנה שם למדו מדלא אסרו בישול והנאה בטמאה עם טהורה כדמפורש בשנה שם קיג. ועיין שם שכתב שאף שיש לחלק בין בשר טמאה וטהורה, שכבר אסורים באכילה, לבשר עוף או חיה בחלב, שהם מותרים באכילה, סבר הרמב"ם שאין לחלק. ופירש הטעם שלא גזרו על אלו שרק גזרו על אכילה שהוא מצוי, אבל לבשל שלא לאכול ולהנות אינו שכיח. ואף שבמשנה ריש פירקין איתא כל הבשר אסור לבשל בחלב, ופירש רב אשי שם דף קד. מהם דרבנן ומהם דאורייתא. משמע שאותם שהם מדרבנן אסור בבישול. תירץ המגיד משנה שהרמב"ם פירש הלשון בישול שהוא מלשון המקרא, והכוונה לאכילה.

והב"ח שם ס"ק ב' האריך לחלוק על פירוש המ"מ, והעלה שיש איסור דרבנן גם בבישול והנאה, וכן פסק הים של שלמה. אבל כל הפוסקים חולקים על הב"ח וים של שלמה, וסברי שיש לדחות הראיה מהמשנה כמו המ"מ, וכן בש"ך שם כתב שכבר דחה דבריו בארוך מש"ך. ושם בארוך מש"ך דחה ז"ל, דוודאי קרא ומתניתן מיירי בין בבישול בין באכילה, דבכלל בישול הוה נמי אכילה, וכמ"ש הרשב"א (שהביא הב"ח), אלא דבאכילה קאמר מתניתן מהם מדברי תורה מהן מדברי סופרי, ובבישול אפילו מדברי סופרים ליכא במקצתן, עכ"ל. ולכאורה הדוחק עדיין ניכר.

וכן הוא לכאורה משמעות הגר"א שם ס"ק ו', שעל השולחן ערוך שפסק כמו הרמב"ם שחיה ועוף בחלב מותרים בבישול והנאה, כתב הגר"א שמלשון המשנה על פי רב אשי משמע שלא כהשו"ע. ושוב ממשיך להביא דברי המגיד משנה שמתרץ המשנה שלא יקשה על הרמב"ם, וממשיך להביא הא שכתב המ"מ שיש לדחות, ולא כתב הגר"א על זה כלום. אלא המשיך הגר"א להביא שגם יוצא המשמעות של המשנה שבדף קיג. בדברי ר' יוסי על פי פירוש הגמ' בו בדף קטז, ובזה מסיים הגר"א. אם כן יש משמעות לכאורה שכוונתו להשיג על השו"ע שאין הסוגיא משמע כמותם. אבל מאידך לא כתב הגר"א שהוא חולק מחמת זה על הרמב"ם ושו"ע.

הלבוש סעיף י"א שם כותב שהמחמיר לאסור בהנאה תבוא עליו ברכה, ומביאו השפתי דעת שם ס"ק ב'. אבל שם הלבוש קאי על בשר בחלב של בהמה טהורה אלא שלא נאסרו מדאורייתא כגון שנכבשו. אבל אין ראייה שהיה כותב זאת אף על חיה ועוף, וכן כשהביא הדין של חיה ועוף לא כתב זאת (וצ"ע על השפתי דעת שמביא דבריו לגבי בשר עוף).

וביתר הפוסקים כולם כותבים סתם שהוא מותר הטור ושולחן ערוך שם סעיף ג', והט"ז ס"ק א, והש"ך שם, וכן פסקו החכמת אדם כלל מ' סעיף ג, והערוך השולחן שם סעיף ט'. ואולי יש מקום לומר שהמחמיר תבוא עליו ברכה מאחר שכך הוא משמעות המשנה, וכמו שהוא משמעות הגר"א.

(ז) האם מותר לבשל בכל אופן שנגדר ל"שלא כדרך בישול", כגון בדרך כבישה בחלב (ויתבאר פרטיה לקמן בע"ה), בחלב בהמה טהורה, והאם מותר להנות ממנו?

הדין

גם בענין בשר בחלב דרבנן מחמת שלא בישלו כדרך בישול, רק אסרוהו החכמים באכילה, אבל לא בבישול והנאה.

הטעם

הטעם הוא אותו טעם של שאלה ו', עיין שם וצרף לכאן.

המקור

המקור לזה חלקו מהמקור לשאלה ו' שגם שם מדובר על בשר בחלב מדרבנן, ושם העלו שלא גזרו לאסור רק האכילה ולא בבישול והנאה. וכנ"ל למדו זאת מדלא אסרו הבישול והנאה בבשר טמא וחלב טהור. אמנם יש לחלק ששם מדובר בחיה ועוף שאין נעשה מהם בשר בחלב דאורייתא, אבל בשר בחלב מבהמה אלא שלא נעשה בדרך בישול, אין ראייה. אמנם המרדכי ע"ז תתכ"ז מביא ראייה שאף בזה לא גזרו, עיין שם שכתב שאפשר לדחות. ועיין ברע"א שם על סעיף פ"ז, ובהגה על הביאור הגר"א ס"ק ג', שמפרשים שתלוי בתירוץ קושית התוס' ע"ז לה. ד"ה המעמיד.

הרמ"א פ"ז סעיף א' כולל אף בכגון זה שהוא מותר בבישול והנאה, וכלל שם שכל הבשר בחלב דרבנן מותר בהנאה. וכן פסק השולחן ערוך סימן צ"א סעיף ח'. והב"י שם מביא אגור שמביא המרדכי הנ"ל ומביא שהמרדכי כותב כנ"ל שיש דוחים ולכן המתיר בהנאה אין מוחין בידו. ובשולחן ערוך כנ"ל סתם להקל, שרק נאסר כבוש באכילה, אבל לא בהנאה. וכן פסקו כל הפוסקים הנ"ל המובאים בשאלה ו' (ובזה אף הגר"א בודאי מודה שהביא למקור לרמ"א המרדכי הנ"ל ולא כתב לחלוק), שגם בענין זה רק גזרו על האכילה. ועיין ברע"א על הרמ"א שם שמפרש שהרמ"א גם מתיר בבישול, וכותב לתרץ למה לא כתבו הרמ"א מפורש. וכבר כתבנו שיש מקום לומר המחמיר בזה תבוא עליו ברכה, וכמו שהלבוש אמר על הלכה זו.

(ח) האם מותר לבשל דם בחלב, או בשר בהמה טהורה במי חלב, או בחלב מתה?

הדין

נכון ליזהר לכתחלה שלא לבשל דם בחלב או בשר מבי חלב או בחלב מתה. אבל אם נתבשלו מותרים בהנאה. וכן אם צריך לבשלם לצורך רפואה (בענין שאין צריך לאוכלו) גם כן מותר.

הטעם

הטעם שיש ליזהר יותר בבישול דברים אלו, הוא משום שהם ממינים האסורים מדאורייתא, וכן מכינם בענין שיש בו איסור דאורייתא. מה שאין כאן בחיה ועוף בחלב שאינם מסוג האסורים מדאורייתא, ומה שאין כן בשר בהמה בחלב בהמה שנכבשו, שאף שהם ממינים האסורים מדאורייתא לא נעשה בדרך בישול. ובישול הני שהם ממינים האסורים מדאורייתא, יש אומרים שיש בו איסור דרבנן לבשלם, ויש אומרים שאין בו איסור דרבנן אבל נכון ליזהר שלא לעשות זאת.

המקור

גמ' שם קג: מימרא דשמאול חלב אם ולא שחוטה (והוא הדין חלב מתה ממועט מאיסור בשר בחלב, שהוא מטעם שאינו ראוייה עוד להיות אם), ושם קד. איתא ברייתא, המבשל במי חלב פטור, דם שבשלו בחלב פטור. והרמב"ם שם הלכה ו', פסק, המבשל בשר במי חלב, או בחלב מתה, או בחלב זכר, או שבשל דם בחלב, פטור, ואינו לוקה על אכילתו, משום בשר בחלב. אבל בשר מתה או חלב (תרבא) וכיוצא בהן מחלב לוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב. מבואר שפוסק שלגבי מי חלב, חלב מתה וחלב זכר, פטור על הבישול, אבל על בשר מתה בחלב חייב על הבישול, ועל שניהם פוסק שאינו לוקה משום בשר בחלב על אכילתם.

ובשו"ע שם סעיף ו' פסק, וכן המבשל בשר במי חלב, או בחלב מתה, או בחלב זכר, או שבישל דם בחלב, פטור, ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב. והוא כלשון הרמב"ם, ולשונו משמע כנ"ל שיש איסור לבשלם (והוא ע"כ איסור דרבנן) ואם אכלם לא ילקה משום בשר בחלב. וכן הבינם התפארת למשה והקשה מאי שנא מחיה ועוף, שמתרם בבישול. ותירץ שיש לחלק בין המינים שיש בהם איסור דאורייתא, למין אחר שאין בהם איסור דאורייתא. ועדיין צ"ע שגם על כבוש לא גזרו, ואף שהם ממין האסור, וצריך לומר לדבריו שגם בזה יחלק בין הכינים בבישול שהו הדרך שנאסרים מדאורייתא, להכינם שלא בדרך בישול. ומסיק התפארת למשה שלכן גם אסורים בהנאה.

ומביא דבריו (לגבי הבישול) הרע"א על שו"ע שם. ומקשה על השו"ע והר"מ, מנין יצא להם דבר זה, ואי מלשון פטור שבברייתא, שמשמע פטור אבל אסור, נימא דקאי על אכילה, וכמו דמפרשינן המשנה ריש הפרק. ומראה שם שפירוש זה יעלה יותר טוב בתוך הגמ', ונשאר בצ"ע.

והרמ"א שם נראה כחולק על השו"ע בזה, שכתב ז"ל, אבל חלב מתה, ומי חלב, אוסרים המאכל כמו חלב עצמה. ואפילו בבישול, יש לאסור לכתחלה, עכ"ל. וגם מקורו לאסור בבישול לכתחלה אינו מבואר מנין יצא לו זה. ומדברי הט"ז ס"ק ה' משמע קצת שהבין שהוא משום מראית עין, וכמו שאר דברים שאסרו בבישול

משום מראית עין. דכלל דין הרמ"א כאן לדין הרמ"א בסעיף ג' שמדובר לגבי מראית עין. ולכאורה הש"ך שחלק על הט"ז בסעיף ד' וסבר שלא אסור בישול משום מראית עין לא יכול לפרש הכי. וע"כ הוא יפרש משום דדומים טפי לבשר בחלב דאורייתא, לכן יש בזה איסור דרבנן, או זהירות לכתחלה וכנ"ל.

החכמת אדם שם סעיף ו', פסק שכל אלו אסורים בבישול מדרבנן, וצ"ע למה פסק כהשו"ע ולא כהרמ"א בזה. והערוך השולחן פסק כהרמ"א שם בסעיף כ"ו, ז"ל, וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב הנמצא בבהמה שמתה או שנשחטה או בחלב זכר של בהמה [ש"ך סקט"ז] או שבישל דם בחלב פטור ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב, דאין בזה איסור תורה בבישול, ובאכילה מפני איסור בשר בחלב, ורק מדרבנן אסור משום בשר בחלב, ולכן מותר בבישול ובהנאה, וכו', כל אלו שנתבארו אוסרים המאכל כמו חלב גמור, ואפילו בבישול נכון לאסור לכתחלה, עכ"ל. ומשמעות דבריו שאף בשיטת השו"ע הבין שלא בא לאסור בבישול, וצ"ע. ומסיק כדברי הרמ"א שאפילו בבישול נכון לאסור לכתחלה.

ולכאורה כיון שמדובר באיסור דרבנן, והרמ"א פוסק לקולא וכן הערוך השולחן אפשר להקל. ולכן נראה שלדינא נכון ליזהר בבישול, ואם נתבשל מותר בהנאה. ולצורך רפואה הט"ז שם כתב להקל, ואף שמשמעות דבריו שהוא למדו משום מראית עין, וכנ"ל. אם כן לש"ך שכנ"ל ע"כ למדו שהוא משום איסור דרבנן, וגזרו טפי בענין זה, אין בזה דמיון להתר רפואה באיסור של מראית עין. אע"פ כן כיון שהרמ"א באמת מיקל בזה שאין בו איסור בישול, ורק זהירות לכתחלה בודאי לצורך רפואה מסתבר שיש להקל, ובענין שלא צריך לאכול שהאכילה אסור מדרבנן איסור גמור ודאי, ולא הותר לצורך רפואה.

שאלות בדרך בישול אסרה תורה

בדינים אלו של דרך בישול, הארכתי במקום אחר, ולכן כאן במקור אני סומך על מה שכתבתי שם ורק מציין כיצד הכריעו הפוסקים למעשה, ועיין שם למקור והסבר דבריהם.

(ט) האם כבוש או מלוח נחשב לדרך בישול?

הדין

כבוש או מלוח אינו נחשב לדרך בישול, ולכן רק אסורים מדרבנן.

הטעם

פשוט שאינו דומה לבישול כלל, שבישול תמיד כוונתו על ידי חום של יד סולדת בו לפחות.

המקור

כך פסקו כל הפוסקים על פ"ז סעיף א', מהם הש"ך ס"ק א', המשבצות זהב ס"ק א', השפתי דעת ס"ק א', הגר"א ס"ק א', הפרי חדש ס"ק ב', וכן מובן מכל שכן מרע"א שם, והפתחי תשובה ס"ק ג', והחוות דעת ס"ק א'. וכן פסקו החכמת אדם כלל מ' סעיף א', והערוך השולחן סעיף ד'.

ט) האם צלי נחשב לדרך בישול?

הדין

אם צלי נחשב לדרך בישול או לא הוא ספיקא דדינא, ולכן צריך להחמיר באיסור דאורייתא, ואם יש עוד ספק יש להקל.

הטעם

יש אומרים שצלי נכלל בלשון בישול, וכאשר רואים מפסוקים בתנ"ך שהתורה קראה לצליית הקרבן פסח בלשון בישול. ויש אומרים שאף שזה נכון שיש מקרים שהתורה יכולה צלי בלשון בישול, אבל אין זה עיקר הפירוש של בישול. ולכן כל עוד שאין לנו הכרח לומר שכוונת התורה כשכתבה בישול, שכוונתה גם לצלי, המילה מתפרש אחר עיקר פירושו, שהוא בישול ולא צלי.

המקור

המחמירים שגם צלי נקרא דרך בישול המה, כך משמע מהש"ך שם, וכך פסק הגר"א שם, וכן פסק הפרי חדש שם, ותורת אשם לתיו"ט (מובא במנחת יעקב), והמנחת יעקב כלל פ"ה דין ד', והפרי מגדים שם, וכן מסיק הכרתי בפלתי ס"ק ב', וכך נראה מהפתחי תשובה שם, וכן פסק החכמת אדם שם. המקילים וסוברים שאין צלי נקרא דרך בישול, החוות דעת שם, וכן נראה דעת יד אברהם על פ"ז סעיף א' למסקנא שפירוש בישול הוא רק בישול ממש, והפרי תואר פ"ז ס"ק ג', והמקדש מעט פ"ז ס"ק ז' מסיק שצלי וטיגון הוי ספיקא דדינא, אם לא בשעת הדחק והפסד מרובה יש לסמוך בשניהם שאינם דרך בישול (אם כן מעיקר הדין כך סבר), והערוך השולחן סעיף י"א. אם כן למראה עיניך מחלוקת גדולה בזה, וקצת יש לומר שכיון שהבתרא הערוך השולחן מיקל, יש צד להקל, אבל עדיין קשה שיש הרבה הסוברים שהוא איסור דאורייתא, ואין ראיה ברורה לשאלה זו. וראיתי בכמה ספרים של ימינו, יש מחמירים ויש מקילים בהפסד מרובה, ולכן לא רציתי להקל בזה יותר מלומר שהוא ספיקא דדינא.

י) האם טיגון נחשב לדרך בישול?

הדין

גם טיגון הוי מחלוקת הפסוקים מה דינו. ונראה שטיגון בהפסד מרובה יש לסמוך להקל, אבל בלאו הכי דינו כדין ספיקא דדינא.

הטעם

יש אותו מחלוקת הנזכר לעיל לגבי צלי גם לגבי טיגון, יש סוברים שבישול כולל גם טיגון שאם כולל צלי כל שכן שהוא כולל טיגון שיותר דומה לבישול. ויש סוברים כנ"ל שהולכים אחר עיקר פירוש של בישול שהוא בישול ממש במשקה צלול לא במשקה שמן. ויש מחלקים בין צלי לטיגון וסוברים שאף שיש לנו ראיה שצלי נכלל בלשון בישול, אם כן כשאמרה תורה בישול, צלי בכלל, שנראה שזהו שני דרכים הרגילים להכין האוכל ולכן שניהם נקראים בלשון בישול. אבל טיגון אף שהוא גם שכיח אינו נכנס לתוך מילת בישול, ואינו דומה לבישול, מחמת שתוצאת הטיגון אינו

דומה לתוצאת הבישול. וכיון שנתבאר לעיל שיש מחלוקת הפוסקים לגבי צלי, והוי ספיקא דדינא, כאן שיש עוד הסוברים שטיגון לא הוי כדרך בישול יש לצרף שיטתם להקל בהפסד גדול.

המקור

המחמירים שגם טיגון נקרא דרך בישול המה כך משמע מהש"ך שם, וכך פסק הגר"א שם, וכן פסק הפרי חדש שם, וכן נראה דעת הפלתי שם, וכן פסק החכמת אדם שם. המקילים וסוברים שאין צלי נקרא דרך בישול, והמנחת יעקב שם, והפרי מגדים שם, ומביא שם גם מהמהר"ם שיף, וכך נראה מהפתחי תשובה שם, החוות דעת שם, יד אברהם שם, והפרי תואר שם, והמקדש מעט שם, והערוך השולחן סעיף י"א. וכיון שכאן יש מאותם דעות המחמירות לגבי צלי שמקילים לגבי טיגון נראה לצרף שיטתם להקל, בשגם הפתחי תשובה, והערוך השולחן הבתרא מיקל כמותם.

(יא) האם מעושן נחשב לדרך בישול?

הדין

מעושן הוי ספק תורה, ולהחמיר.

הטעם

יש ספק אי מעושן הוי דומה לבישול, ונראה שהספק שכאן אף שיש חום מחמת העשן, אבל לא הכין כדרך הרגיל של הכנת האוכל, ולכן יש ספק אי עדיין נקרא בשם בישול או לא. ואם סוברים שצלי וטיגון הוי בכלל בישול אז המקרה פשוט שצלה גבינה על גבי הבשר בתוך העשן. ואם סוברים שצלי וטיגון לא הוי בכלל בישול, אז יש לפרש שהמקרה הוא דוקא אם שרה הבשר בחלב עד שקיבל טעם מהחלב בדרך כבוש כמבושל, ואחר כך כששמו את הבשר שקיבל טעם של בישול בתוך העשן אז נשלם מה שהיה חסר מקודם שהוא החום המבשל, אבל שוב הספק שעשו זאת שלא בדרך הרגיל. ואפשר שאפילו לא שרו את הבשר בחלב עד שקיבל טעם מחמת כבוש כמבושל. אלא רק שרו הבשר בתוך החלב וממילא יש על גבי הבשר חלב, ואחר כך כששמו אותו בעשן, אותו חלב מתבשל קצת עם הבשר שהוא עליו, ואז יש ספק אם זה דרך בישול וכנ"ל. ויש הסוברים שיש לדמות דין זה למלאכת שבת ושם הוי מלאכה דאורייתא אם כן גם כאן, ויש חולקים וסוברים שאין לדמות חד לשני. שלגבי שבת לא כתיב בישול, ולכן כל שהוי בכלל מלאכת בישול נחשב למלאכה, אבל היכא שיש קפידא דוקא בבישול, ובמה נקרא בישול אפשר שמעושן אינו בכלל אותו מילה.

המקור

הרמב"ם שם הלכה ו' משמעותו שיש למעושן וחמי טבריה דין של ספק תורה ולכן אין לוקין, וכך פירש המגיד משנה כוונתו. ומביא דבריו השו"ע אם כן נראה שכך בא לפסוק. ולפלא על הלבוש שמשמעות דבריו שסבר שהוי רק ספק דרבנן, וכך הוא גם משמעות הש"ך שם ס"ק י"ג, אמנם עיין בשפתי דעת עליו, קצת משמע שבא להוציא מהבנה זו. וכן החכמת אדם כתב מפורש שסבר שהוי רק ספק דרבנן. והערוך השולחן שם סעיף כ"ה, באמת משיג על האומרים שהוא רק מדרבנן מטעם הנ"ל.

הפרי חדש שם ונמשך אחריו הגר"א ס"ק י"ג, סברו שיש ללמוד מהלכות שבת ששם דינו של מעושן שהוא מלאכה דאורייתא. אבל הפרי מגדים דחה זה שאין להשוות דיני מלאכת שבת לדיני בישול בשר בחלב, וכן דחה הערוך השולחן דמיון זה, מאותו טעם. וכן רואים שסבר החכמת אדם, שכנ"ל לגבי צלי וטיגון נמשך אחר הפרי חדש שגם הם נכללים בבישול, אם כן סבר שבישול גם כולל דברים אחרים. ואפילו הכי לגבי מעושן פסק שהוי רק ספק דרבנן, ועל כרחך שלא סבר שאיכא ללמוד מהלכות שבת. ונראה להכריע שהוי ספק תורה שכך הוא פשטות שיטת הרמב"ם כפי שפירשו המגיד משנה, ולכן הוי גם פשטות השולחן ערוך, שהביא דברי המ"מ בב"י. ושכך נראה שיסבור גם הפרי מגדים, שדחה הדמיון לשבת, וכן כזה הכריע הבתרא הערוך השולחן.

יב) האם בישול בחמי טבריה נחשב לדרך בישול?

הדין

בישול בחמי טבריה הוי ספק תורה, ולחומרא.

הטעם

גם בזה יש ספק אי המבושל בחמי טבריה נחשב לבישול רגיל או לא. ובזה מצד אחד אם שמו חלב בתוך החמי טבריה ובישלו בו הבשר, הוי כמו בשול רגיל, ומצד שני יש אותו שאלה שכאן לא בישל כדרך כל העולם שעושים זאת על האור. וגם בזה יש המדמים להלכות בישול בשבת ושם פוסקים שהוא רק מבשל דרבנן, אם כן הוא הדין כאן, וממילא אין בו איסור בישול והנאה כשאר איסור דרבנן בבשר בחלב. ואותם החולקים שאין לדמות מלאכת שבת לבשר בחלב חולקים גם כאן.

המקור

הרמב"ם שם כלל שניהם בבת אחד, וכן הוא בשו"ע אם כן יש אותם השיטות שנתבארו לעיל לגבי מעושן גם כן. שכנ"ל יש סוברים שהוא ספק דרבנן, ויש סוברים שהוא ספק דאורייתא. רק הסוברים שלומדים מהלכות שבת שמעושן הוא אסור מן תורה, בזה גם לומדים מהלכות שבת שחמי טבריה אינו אסור מן התורה. וכבר הכרענו לעיל כאילו שסוברים שבשניהם הוא ספק תורה, עיין לעיל הטעם, שהוא מאותו טעם גם כאן.

יג) האם חם בחם, כגון בשר בכלי ראשון שנגע בגבינה שגם כן חמה, נחשב לדרך בישול?

הדין

חם בחם, אינו נחשב לדרך בישול.

הטעם

כאן שאפילו לא הוי צלי רגיל על האש אף מאותם הסוברים שצלי רגיל הוי דרך בישול בזה מודים שלא הוי דרך בישול.

המקור

הפרי מגדים בפתחי להלכות בשר בחלב מביא מהמהרש"ל שכך סבר לחלק שאין חם בחם נחשב לדרך בישול, וכן הביאו דבריו הרע"א והפתחי תשובה שם. ולכן אף שמשמעות הפרי חדש שם שאינו מחלק בהכי, כיון שבלאו הכי היו הרבה שמקילים אף בצלי גמור, בענין זה שהוי רק חם בחם נראה דיש להקל.

יד) לבשל בשר בכלי חלבי בת יומה, האם נחשב לדרך בישול?

הדין

לבשל חלב בקדירה בת יומא מבליעות בשר, או לבשל בשר בקדירה בת יומא מבליעות חלב נחשב לדרך בישול ואסור מן התורה.

הטעם

כאן עושה בישול רגיל בתוך הקדירה, ויוצא הבליעות ממין האחד ונכנסו לתוך מין השני ואוסרם.

המקור

פרי מגדים שפתי דעת שם ס"ק י"ח, וכן כתבו הרבה, והוא מוכח מסימן צ"ד סעיף ג', שאוסר השולחן ערוך שם בהנאה אם לא היה ששים נגד הכף החלבי שתחב לתוך בישול בשר.

שאלות במראית עין

יג) האם יש מראית עין לאכול בשר שנתבשל בחלב שקדים?

הדין

יש איסור מראית עין לאכול בשר שנתבשל בחלב שקדים, אם הוא באופן שאכן ניכר שנתבשל בחלב שקדים. כגון אם הבשר בתוך החלב שקדים שנתבשל בתוכו כשאוכלו. אבל אם אין ניכר שבו הבשר נתבשל אין בו משום מראית עין. ואם נתן שקדים בתוך החלב, גם שוב אין בו איסור מראית עין.

הטעם

יש לחשוש שיבואו לומר שמותר לאכול בשר בחלב, וגם יש לחשוש שיחשדוהו שאוכל בשר בחלב, כיון שכפי מה שנראה כך הוא עושה. ויש מי שאומר שאין לחשוש כאן שיבואו ללמוד ממנו שמותר לאכול בשר בחלב, שאיסורו ידוע לכל, ולכן צריך לפרש כנ"ל שהטעם משום חשד, וצע"ע בזה. וטעם ליתר התנאים שכתבתי הוא פשוט ומבואר מעצמו. ועיין לקמן שאלה י"ט במקום שהוא נפוץ שיש חלב שקדים אם עדיין יש לחשוש.

המקור

הגמ' כריתות דף כא:, מימרא דרב דם דגים שכנסו אסור, ואם שם קשקשים מותר. ולמד ממנו הרשב"א שו"ת חלק ג' ס' רנ"ז, שיש גם איסור מראית עין לבשל בשר בחלב אשה. ומיתר הפוסקים שכתבו סתם שבשר בהמה טמאה בחלב מותר לבשל אין משמע הכי. וכך כתב הפרי חדש באמת שדברי הרשב"א הם חידוש שאין לדמות

איסורים מלבינו, ומאריך להראות שיש עוד הרבה דברים שהיינו יכולים לומר שנאסרם משום מראית עין. וכותב שדוהק לומר שמה שכתב הרמב"ם שבשר חיה מותר לבשל היינו חוץ מאיסור מראית עין (וגם לא סבר לומר כהש"ך לחלק בין בישול לאכילה). ולכן הפרי חדש אומר שהבו דלא לוסיף על דברי הרשב"א ורק במה שאסר, שהוא בשר בהמה שנתבשל בחלב אשה, או הוא הדין שקדים, אבל לא להוסיף עליו אף בעוף. וכנ"ל באמת היה חולק על כל דינו, אלא שכבר הורה זקן.

למעשה הרמ"א שם סעיף ג' פוסק לאסור בשר בהמה בחלב שקדים. ופירשו הש"ך ס"ק ו' שע"כ כוונתו בכגון שנתבשלו כיון שהתורת חטאת סובר שאין לאסור בענין שהוא רק מראית עין לדרבנן. וכנ"ל אף הפרי חדש מודה למעשה בענין זה שיש להחמיר, וכן יתר הפוסקים.

ומה שכתבתי שדוקא אם הוא בענין שהוא ניכר שאוכל בשר בחלב שקדים, הוא פשוט מסברא. וכן הוא משמעות לשון הרמ"א שמדובר שהבשר מונח בתוך החלב שקדים. וכן כותב המחזיק ברכה ס"ק ו', להתיר כסברא זו כרוב ממולא בבשר עם חלב שקדים, כיון שהוא מכוסה, וכשאוכלו אין ניכר שהוא חלב שקדים.

(יד) האם יש מראית עין לאכול בשר שנשרה בחלב שקדים, או עוף שנתבשל בחלב שקדים?

הדין

שייך מראית עין אף בבשר שנשרה בחלב, או עוף שנתבשל בחלב. ובשעת הדחק שאין לו תקנה נראה שיש לסמוך להקל.

הטעם

יש סוברים שאין להחמיר בענין שהמראות עין הוא אטו חשש איסור דרבנן. כגון בשר עוף שנתבשל בחלב שקדים, שאף אם יבואו לבשל העוף בחלב לא הוי איסור דאורייתא. וכן לגבי בשר ששרוי בחלב שקדים, אף אם יבואו לשרות בחלב בהמה לא הוי איסור דאורייתא. ואחרים חלקו עליהם וסברו ששפיר גזרו מראית עין על איסור דרבנן. והכרעתי להחמיר בשעת הדחק שכך סברו הרבה פוסקים. אבל בשעת הדחק נראה שאפשר להקל כיון שיש מפקפקים על כל הדמיון למראית עין, שאין בודים מלבינו איסורים.

המקור

הרמ"א שם כנ"ל מיקל בעוף, והש"ך כנ"ל מפרש שלרמ"א הוא הדין בהמה ששרוי בחלב. והש"ך שם חולק על הרמ"א שמביא ששפיר גוזרים מראית עין באיסורי דרבנן. וגם כנ"ל הפרי חדש סבר שכל הדין של הרשב"א הוא חידוש ואין להוסיף עליו, ולכן מכריע כהרמ"א. והגר"א על הרמ"א שם ס"ק ח, כותב עש"ך ופר"ח. נראה שמביא שהפרי חדש מיישב קושית הש"ך, וגם נראה שאין מכריע, רק מביא המחלוקת.

הט"ז ס"ק ד' נראה שמסכים לרמ"א, אלא שהפרי מגדים מפרש דבריו שהוא משום שלמד שהרמ"א דיבר דוקא בתרי דרבנן, דהיינו שהבשר עוף שרוי בחלב שקדים. והט"ז מסיק שמשמעות הרמ"א שלא בא לאסור בדעיבד, וגם זה פירש הפרי מגדים

שכוונתו בענין תרי דרבנן. אמנם ממה שכתב שכך הוא משמעות הרמ"א בסעיף ג' שכתב לשון יש להניח, ושם קאי על בשר שנשרה בחלב, אם כן משמע שסבר הכי אף בחד דרבנן, וכמו שהשיג הרע"א, ועל זה לא כתב הפרי מגדים פירוש. וכן הפתחי תשובה סוף ס"ק י' מדייק שכך משמע שסבר הט"ז כן אף בשר בהמה.

ובערוך השולחן סעיף ט"ז גם בהסבר הראשון לתרין הרמ"א מקושית הש"ך, יוצא שגם בחד דרבנן יש להקל כרמ"א. ושוב מיישב בענין שיש תרי דרבנן, ואף בזה מסיק נכון להחמיר גם בעוף כיון שיש אוסרים. ונראה כוונתו בדרך מהיות טוב, אם אפשר לתקן אף בעוף יש לעשות זאת. אבל לא ידעתי מה כוונתו מי המחמיר אף בתרי דרבנן, אם לא חוזר לטעם הראשון שיש צד להקל אף בחד דרבנן. ונראה שכך הבין פשטות לשון הש"ך שאף בכי האי גוונא דתרי דרבנן יש להחמיר. והחכמת אדם פוסק כמו הש"ך שיש מראית עיין אף בדרבנן.

לכן בלי שעת הדחק הכרעתי להחמיר כדברי הט"ז על פי הפרי מגדים, והש"ך, וחכמת אדם וערוך השולחן. אבל בשעת הדחק כתבתי שיש להקל על פי הרמ"א, והפרי חדש, וביאר הגר"א (ואף אם משאיר את זה כמחלוקת הרי הוא מחלוקת באיסור דרבנן), ומשמעות הט"ז כנ"ל שכך דייק הפתחי תשובה מדבריו, וכן מצדד הערוך השולחן.

(טו) האם יש מראיה עין בעוף שנשרה בחלב שקדים?

הדין

אין צריך לחשוש למראית עין בעוף שנשרה בחלב.

הטעם

בענין זה הוי תרי דרבנן, ואין צריך להחמיר. ומהיות טוב אם אפשר ליה לתקוני, שיש לו להשים שקדים שם וכדומה, יעשה זאת.

המקור

המקור הוא נלמד ממקור של שאלה י"ד, שבזה הט"ז מיקל בתרי דרבנן כמו שפירש הפרי מגדים, ואין רואים מפורש שהש"ך יחלוק, וכן פירש הערוך השולחן בטעם השני. ועל כולם שהפרי חדש והגר"א מפקפקים בכל ענין מראיה עין כאן.

(יז) האם יש מראית עין בבישול בשר בחלב שקדים?

הדין

נראה שיש להקל בבישול לבד אם אינו מבשלו לצורך אכילה, לא לו ולא לגוי, שאין בו מראית עין. ובצורך גדול נראה שיש להתיר לבשל אף אם עושה זאת לצורך אכילה, בכגון זה שמבשל בחלב שקדים שאינו חלב.

הטעם

יש סוברים שיש גם בבישול מראית עין, שגם בישול הוא איסור דאורייתא. ויש מחלקים וסוברים שלא גזרו בבישול לבד איסור מראית עין. וטעמו נראה לי לפרש, שבמראית עין רק אסור מה שהרואה רואה לפניו, אבל אין חייבים לחשוש שהרואה

יחשוב בודאי הוא מבשל כדי לאכול, כי אף שזה רגילות לבשל כדי לאכול, יש אמנם דברים אחרים שאדם יכול לבשל בעבורם. ובודאי הרואה לא יחשוב שיאכל בשר בחלב, וממילא יצטרך לחשוב שאולי צריך לאיזה צורך אחר. ואף שבישול בשר בחלב לכל צורך שהיא הוא איסור דאורייתא, לחשש שהרואה גם יבשל לא לאכול אלא גם לאיזה צורך שהיא, לא צריך לחשוש. כי זה לא שכיח שאדם יבשל לאיזה צורך אחר, שמטעם זה כנ"ל באמת לא גזרו על בישול עוף וחיה בחלב, וכנ"ל. וכיון שאינה שכיח, מילתא דלא שכיח לא גזרו רבנן. ויש שסוברים כעין זה אלא שהצריכו שגם אינו מבשל לצורך אכילה, שכגון זה ודאי הוי אינו שכיח כלל לבשל, ולא גזרו. ויש שחלקו גם בין אם מבשל בחלב ממש, אף שאינו חלב בהמה, ובין אם מבשל במה שאינו חלב ממש, אלא שקוראים לזה חלב, ונראה כחלב.

המקור

הרמ"א שם סעיף ד' אוסר לבשל בשר טמאה עם חלב טהורה או איפכא מחמת מראית עין. וע"כ שהבישול אסור, שאינו ראוי לאכול. ולמדה מהמחבר שפוסק השו"ת הרשב"א הנ"ל, שאוסר לבשל בשר בחלב אשה, משום מראית עין. וע"כ שלמד גם דין הרשב"א לגבי בישול. וכן נראה שפוסק הט"ז שם ס"ק ה'. אבל הש"ך האריך להקשות שמפורש במשנה וברמב"ם ועוד שמותר לבשל בשר טמאה בחלב. ולא ניחא ליה לומר שהכוונה היכא שלא יהיה אסור משום מראית עין, כגון לחולה.

ובאמת בשו"ת רשב"א עצמו מפורש שאסור הרשב"א בישול אף בהו, ותירץ שכוונת המשנה היא היכא שאין בזה משום מראית עין, בדיוק כמו שהש"ך לא רצה לתרץ. אלא שיש ליישב שכוונת הש"ך שאילו סברו הכי שאר הראשונים והשו"ע לא היו סותמים כל כך (וכך כתב המחזיק ברכה, אם איני טועה.) ולכן הש"ך מפרש שע"כ לא התכונו בשום מקום לאסור הבישול במראית עין, וכשכתבו לאסור הבישול, כוונתם האכילה. ובזה טענת הש"ך היא חד מטענות הפרי חדש על הרשב"א, שסבר שדוחק לפרש דברי הראשונים הכי, אבל הפרי חדש עצמו לא ניחא ליה בפירוש הש"ך גם כן שכוונתם רק לאסור הבישול.

גם הערוך השולחן שם סעיף י"ז סבר שטענת הש"ך היא טובה אבל כתב שקשה להקל כיון שיצא מפי הרמ"א. והחכמת אדם פוסק כהש"ך להלכה שם סעיף ד', אלא שהוא כתב שההיתר הוא אם מבשל שלא כדי לאכול, ואף לא כדי לתת לגוי לאכול. אבל זה תימה שהש"ך כתב בס"ק ז' שעל כרחך צריך לפרש זאת גם ברמ"א שהיתר לאכול הבשר שנתבשל בחלב שקדים. ואיך בישלם, דסבר הש"ך שהוא דוחק גדול לומר ששם שקדים שם בעת הבישול. וכבר הקשה עליו השפתי דעת, שע"כ הרמ"א בעצמו סבר שיש איסור בישול, שלכך אסר לבשל בהמה טהורה בטמאה, ולכן נראה שסבר הפרי מגדים שכוונת הש"ך לחלוק על הרמ"א בזה. אם כן הש"ך בעצמו בודאי סבר להתיר בבישול אף שעושה זאת בכוונת לאכול. ונראה שלזה כיון החכמת אדם ליישב שיטת הרמ"א בכעין סברת הש"ך, רק שהוסיף שדוקא אם עושה זאת שלא לצורך אכילה אף לאכילת גוי, שבענין זה ודאי הוי לא שכיח.

והכרעתי להקל כדברי החכמת אדם, שאם אינו עושה לשום אכילה מותר, כיון שמדובר באיסור דרבנן, וכנ"ל שכל האיסור פקפקו עליו. ולכן די להחמיר במה

דצריך שהוא מפורש להחמיר, ולפי הש"ך אין הבישול מפורש אסור, במחבר, וגם אין מפורש שלא הכי ברמ"א בסעיף ד', שאפשר לומר שרק לצורך אכילת גוי אסור. ולצורך גדול הכרעתי להקל בבישול אף לצורך אכילה, שיש לצרף גם סברת הפלתי שחילק בין חלב ממש לדבר שנקרא חלב. והוא הסביר בזה למה הרמ"א לא אסר בענין דרבנן, אף שיש מראית עין בדרבנן, שהוא סמך על סברא זו לפחות לגבי דרבנן. ובצירוף גם מה שהפתחי תשובה כנ"ל מדייק מהט"ז שבצורך גדול אפשר להקל באיסור זה. ואולי הוא גופא משום סברת הפלתי, והסבר זה למדתי מספר מעדני השולחן פאר השולחן ס"ק פ"ט.

(יח) בכל שאלה במראית עין שהמדובר הוא מראית עין אטו בשר בחלב דרבנן, האם קיים האיסור בתוך ביתו, או רק בסעודות גדולות שמחוץ לבית?

הדין

במראית עין אטו דרבנן, רק אסור בסעודות גדולות, אבל לא בצינעא בתוך ביתו, ואף אם יש שם בני ביתו.

הטעם

שאף שגזרו מראית עין באיסור דרבנן, יש חילוק בין מראית עין לדאורייתא לרבנן. שאם הוא אטו איסור דאורייתא אסור אף בחדרי חדרים, ואם הוא אטו דרבנן מותר בחדרי חדרים. ואף אם יש שם בני ביתו עדיין נחשב לחדרי חדרים שידוע לבני ביתו שאין זה חלב בהמה.

המקור

פרי מגדים שפתי דעת סוף ס"ק ו', פתחי תשובה ס"ק י, על פי מה שכתב שם בנחלת צבי.

(יט) האם יש מראית עין במקום שנפוץ השתמשות בחלב שקדים באותו מקום?

הדין

אם במקום שהוא נמצא נפוץ מאוד חלב שקדים, או כדומה כמו חלב סויה, אין בו משום מראה עין.

הטעם

שאם הוא נפוץ אין טעם שהרואה יחשוב שהוא אוכל בשר בהמה בחלב בהמה שהכל יודעים שיש חלבים אחרים, ובודאי יתלו בהם.

המקור

המחזיק ברכה על ס"ק ו' כותב סברא כזו לגבי אורז שנתבשל בחלב שהיה נפוץ שהיו אוכלים אותה בחתונות, שכיון שכך נהוג הוא ניכר יותר מהנחת שקדים. וכן הדעת תורה על סעיף ג', כתב סברא זה לגבי אגוז קאקוס שנתפרסם בעולם מה שנראה כחמאה ואוכלים אותו אם בשר. ומביא ראיה מאו"ח רמ"ג, בקבלן דאם נתפרסם הדבר שרי. וכן מאריך הדברי מלכיאל חלק ה' סימן פ"ה, בראיות לסברא זו שהיכא שהכל יודעים על דבר שהוא אסור, אין מקום לחשוש שילמדו ממנו. ועיין שם שאין

חשש שיבואו להתיר בשר בחלב, שהכל יודעים שהוא אסור. ולכן צריך לומר שרק משום חשד חששו, ובענין זה שנפוץ שיש חלב שקדים אין מקום לחשד. ועוד פוסקים גם מביאים סברא זו. וראיתי גם בכמה ספרי זמנינו שמקילים, ויש גם שמחמירים. ומאחר שהפרי חדש כנ"ל ומביאו הגר"א כנ"ל, מפקפק על כל עיקר איסור מראית כאן, ומדובר באיסור דרבנן, בודאי שומעים להקל.